

ศิลปวัฒนธรรม
ART & CULTURE
ฉบับพิเศษ

ประวัติ ต้นรัชกาลที่ ๖

งาม. ธรรม ข

ประวัติต้นรัชกาลที่ ๒

ตัวอย่าง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นนายมัน ปืน
ยาว ในละครเรื่องเรื่องพระร่วง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗

ประวัติต้นรัชกาลที่ ๖

ภม. ๒๕๖๓

ตัวอย่าง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงเครื่องบรมราชกุฎีทากรณ์ ทรงฉาย
เมื่อคราวพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก
สมโภช พ.ศ. ๒๔๕๔

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยหมึก
ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
เพื่อปกป้องธรรมชาติ
และสุขภาพของผู้อ่าน

ประวัติต้นรัชกาลที่ ๖ • ราม วชิราวุธ

พิมพ์ครั้งแรก : พฤศจิกายน ๒๕๔๕ พิมพ์ครั้งที่ ๒ : กรกฎาคม ๒๕๔๖

พิมพ์ครั้งที่ ๓ : เมษายน ๒๕๕๐

พิมพ์ครั้งที่ ๔ : กันยายน ๒๕๕๒

พิมพ์ครั้งที่ ๕ : กันยายน ๒๕๕๕

พิมพ์ครั้งที่ ๖ : มกราคม ๒๕๕๗

ราคา ๓๕๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ราม วชิราวุธ.

ประวัติต้นรัชกาลที่ ๖ พิมพ์ครั้งที่ ๖.

กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๗.

๔๐๐ หน้า : ภาพประกอบ.

๑. มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ-ชีวประวัติ

I. ชื่อเรื่อง

923.1

ISBN 978 - 974 - 02 - 1006 - 4.

สำนักพิมพ์มติชน

- ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคชนาท, สุพจน์ แจ่มเร็ว, นงนุช สิงหนะชะ
- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เทพวิเศษ
- รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน
- บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : พัลลภ สามลี
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ : อพิสิทธิ์ อีระจาวรทรง
- พิสูจน์อักษร : พัทม์ลิน อินทรหอม
- ศิลปกรรม : นุสรา สมบูรณ์รัตน์
- ออกแบบปก : สุลักษณ์ บุญปาน

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมิต

ประชาชนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๓๓๕

โทรสาร ๐-๒๕๕๙-๕๘๑๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมิต ประชาชนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๕๐๐-๒๕๑๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๗/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชาสรรค์ ๒

ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี ๑๑๑๒๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๘-๒๑๓๓, ๐-๒๕๕๘๒-๐๕๙๖

โทรสาร ๐-๒๕๕๒-๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัท งานดี จำกัด (ไม่เครือมติชน)

๑๒ ถนน เทศบาลนามฤมิต ประชาชนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๐, ๓๓๕๑

โทรสาร ๐-๒๕๕๑-๙๐๑๒

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruman Rd, Prachanvate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

สารบัญ

คำนำประวัติต้นรัชกาลที่ ๒ / สุจิตต์ วงษ์เทศ	(๑๓)
คำนำ	๕
ประวัติ	๗
ปลายรัชกาลที่ ๕	๑๑
ฐานะของจีน	๑๑
ทูตกระหม่อมเริ่มประจวบ	๑๓
เสด็จไปประทับที่เพ็ชรบุรี	๑๕
ปัญหาเรื่องจะส่งผู้แทนพระองค์ไปช่วยงานราชาภิเษก ของพระเจ้ายอร์ชที่ ๕	๑๗
ทูตกระหม่อมทรงทุกข์ทรมานมากขึ้น	๒๔
จีนถูกเกณฑ์ให้เสียดู	๒๗
ทูตกระหม่อมทรงพระประชวรครั้งสุดท้าย และเสด็จสวรรคต	๓๐
เริ่มรัชกาลปรกติโยน	๔๗
ประชุมองคมนตรี ครั้งที่ ๑	๔๗
ความรำคาญต่างๆ ในวันแรก	๕๐
ทรงพระบรมศพ	๕๑
เชิญพระบรมศพเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง	๕๒
จีนนอนห้องมุขตะวันออกพระที่นั่งจักรี ถือน้ำครั้งแรก	๕๔ ๕๖
การยุ่งต่างๆ ของพวกข้างใน	๕๗
เรื่องเรียกตำแหน่งของจีน	๕๗
ตั้งชื่อกรมทหารมหาดเล็กเพิ่มเติม	๖๕
เทศนาที่พระมหาปราสาทครั้งแรก	๖๖
ความคิดเรื่องตั้งรัฐมนตรีสภา	๖๖
ไปเฝ้าเสด็จพระอุปัชฌาย์	๗๑
จีนย้ายเข้าไปอยู่ข้างใน	๗๓
ลัดตมวารพระบรมศพ ครั้งที่ ๑	๗๔
ประชาชนเฝ้าพระบรมศพ	๗๔
จีนรับยศจอมพลทหารบก	๗๖

(๖) | ประวัติค้นรัชกาลที่ ๖

ประชุมเสนาบดีครั้งแรก	๗๗
ฉันรับยศจอมพลทหารเรือ	๗๗
เข้าไปดูพระมหามณเฑียร	๗๗
มีศราทธพรตถวายพระบรมศพ (สัตตมวารที่ ๒๐)	๗๘
ฉายรูปครั้งที่ ๑ ตั้งแต่เสวยราชย์	๘๐
ถึงกำหนดงานราชาภิเษก	๘๐

งานบรมราชาภิเษก

๘๗

ตั้งน้ำวงค้าย	๘๗
จุดเทียนชัย	๘๘
การกระวางการต่างๆ	๘๘
สวดมนต์วันที่ ๑	๘๑
สั่งทำขบวนหาคะฐินใหม่	๘๒
เลี้ยงพระ	๘๓
ซ้อมพิธีราชาภิเษก	๘๓
สวดมนต์วันที่ ๒ ฝนตก	๘๔
ปัญหาเรื่องถวายน้ำสรง	๘๔
เลี้ยงพระและสวดมนต์วันที่ ๓	๑๐๒
ราชาภิเษก ไปเข้าพิธีบรมราชาภิเษก	๑๐๒
รับอดีตครั้งแรก	๑๐๕
ออกท้องพระโรง พระที่นั่งอมรินทรร	๑๐๕
ออกท้องพระโรงฝ่ายใน	๑๐๖
เฉลิมพระราชมณเฑียร	๑๐๖
กระทำสักการะต่างๆ	๑๐๘
อยู่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน	๑๐๘
รับทูตต่างประเทศ	๑๑๐
รับดอกไม้ธูปเทียนฝ่ายใน	๑๑๐
ตั้งพระราชาคณะเป็นฤกษ์	๑๑๐
รับดอกไม้ธูปเทียนฝ่ายนำ	๑๑๑
ฟังเทศนา ๒ ถิ่นที่	๑๑๑
สัตตมวารพระบรมศพ แทรกเข้าไปในงานบรมราชาภิเษก	๑๑๑
รับดอกไม้ธูปเทียน ครั้งที่ ๒	๑๑๒
เทศนาอีก ๒ ถิ่นที่	๑๑๒
รับดอกไม้ธูปเทียน ครั้งที่ ๓	๑๑๒
ฟังเทศนาทศพิธราชธรรม	๑๑๓

สรุปความ	๑๑๓
รายนามผู้เข้าชบวณในวันบรมราชาภิเษก	๑๑๔
ถวายอดิเรกพิเศษ (วันบรมราชาภิเษก)	๑๑๙

ปลาย พ.ศ. ๒๔๕๓

ราชฎรรถวายบังคมพระบรมศพ	๑๓๑
เปิดศพานเฉลิมเคช ๕๗	๑๓๒
พระองค์เจ้าจักรพรรดิรัชกัญญาสิ้นพระชนม์	๑๓๒
งานทำบุญพิเศษถวายพระบรมศพ	
แจกตราจุลจอมเกล้าและถวายบังคมพระบรมอัยชี	๑๓๓
การทำบุญ	๑๓๔
ประชุมเสนาบดี ปรีกษาเรื่องงานพระเมรุ	๑๓๕
เรื่องพระโกษุ์ พระบรมอัยชี	๑๓๕
ฝรั่งเข้าพระบรมศพ	๑๓๖
ทหารเรือถวายกลังต่อง	๑๓๖
แขกเข้าพระบรมศพ	๑๓๗
ลิตตมวารที่ ๔	๑๓๗
ของส่วนพระองค์ทูลกระหม่อมพลัดผดูไป	๑๓๗
ตกลงเลิกประเพณีปล่อยนิกโทษ	๑๓๘

เรื่องตั้งรัชทายาท

ปรารภเรื่องสืบสันตติวงศ์	๑๔๔
ปัญหาเรื่องตั้งรัชทายาทของฉิน	๑๔๙
พระราชกฤษฎีกาเรื่องเลือกรัชทายาท	๑๕๘
ความคิดของฉิน เมื่อออกพระราชกฤษฎีกาแล้ว	๑๖๑
ฝรั่งเข้าพระบรมศพอีก	๑๖๓
พระยาตริงกานูแสดงความสลดใจ	๑๖๓
เฉลิมพระปรมาภิไธยของสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ	
พระบรมราชชนนี	๑๖๔
ฝรั่งเข้าพระบรมศพอีก	๑๖๕
ลิตตมวารที่ ๕	๑๖๕
ต้องสั่งห้ามภาพยนครี่เรื่องขบดเมืองโปรตุกัถ	๑๖๕
ไปดูจัดวงสราญรมย์สำหรับรับรัชทายาทเยอรมัน	๑๖๖
ประชุมกงานพระบรมศพ (ตกลงแปลงรุกรานเปนแบบใหม่)	๑๖๖
ไปบางปะอินและเฉลิมพระราชสมเดไยรที่นั่น	๑๖๙
ไปบวงสรวงที่พระนครหรืออยุธยา	๑๗๑

(๘) | ประวัติค้นรัชกาลที่ ๖

มหาสมณุตตมาภิเษก	๑๗๑
สัตตมวารที่ ๖	๑๗๒
ทูตเยอรมันเฝ้าถวายพระราชสาส์น	๑๗๒
ทำบุญ ๕๐ วันพระบรมศพ	๑๗๓
หล่อพระประจำพระชนมพรรษา ๓๑ องค์	๑๗๓
ตั้งจอมพลคนแรก	๑๗๔
เปลี่ยนระเบียบราชการกระทรวงทหาร	๑๗๔
ตั้งองคมนตรีครั้งแรก	๑๗๕
ประชุมเสนาบดี เรื่องอุบายการคลัง	๑๗๖
คนต่างๆ เฝ้าพระบรมศพ	๑๗๗
การซ่อมแซมพระมหาปราสาท	๑๗๗
เรื่องข้าราชการในพระราชสำนักสมเด็จพระพันปี	๑๗๗
เงินเดือนข้าราชการในราชสำนักสมเด็จพระพันปี	๑๗๗
เงินค้ำชั่งเข้าเนื้อ	๑๗๗
คู่มือพระเบญจ	๑๗๘
ความเข้าใจผิดเรื่องสัตตมวารต่อแต่ ๕๐ วันมา	๑๗๘
ความไม่เรียบร้อยในกระทรวงยุติธรรม	๑๗๘
คนต่างๆ เฝ้าพระบรมศพ	๑๗๘

กิจการแห่งเบงกัสนยามกัมมาจล

แฮร์ริช ชิวาร์ธ ถวายฎีกา	๑๗๘
ความเห็นของที่ปรึกษา	๑๗๙
ปัญหาทางรัฐประศาสน์ อันเนื่องด้วยเบงกัสนั้น	๑๗๙
ผลเสียหายในทางการเงิน	๑๗๙
ประชุมสภาการทัพ	๒๐๐
เริ่มตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง	๒๐๑

งานเฉลิมพระชนมพรรษา

พรรษา ๓๐ สวดเสด็จ	๒๐๕
แจกตรา	๒๐๖
เลื่อนบรรดาศักดิ์ข้าราชการในราชสำนัก	๒๐๖
เลี้ยงพระ	๒๑๐
สวดมนต์ฉลองพระชนมพรรษา	๒๑๐
ตั้งบรรดาศักดิ์พระยาภักตยานโมตรี (เว็สเต็นการ์ต)	๒๑๐
ตั้งบรรดาศักดิ์อื่นๆ	๒๑๑
ให้ตราชั้นสูง	๒๑๑

เลี้ยงพระ	๒๑๒
รับถวายพระชัยมงคล	๒๑๒
เทศนา ๔ กัณฑ์	๒๑๓
สวดมนตร์เฉลิมพระชนมพรรษา	๒๑๓
แจกสัญญาบัตรและตรา	๒๑๓
กระทรวงกระทรวงมหาด	๒๑๓
กระทรวงพระคลัง	๒๑๔
กระทรวงยุติธรรม	๒๑๔
สร้างมูรธาภิเษก	๒๑๕
ตั้งเจ้าพระยาสิทธิมนมนตรี (หงส์ สุจริตกุล)	๒๑๕
เทศนามงคลวิเศษ	๒๑๖
หล่อพระชัยวัฒน์สำหรับรัชกาล	๒๑๗
ปัญหาเรื่องพระบุพไฟ	๒๑๗
ปัญหาเรื่องโยงโปรย ในการแห่พระบรมศพ	๒๑๙
ไปสนามจันทร์	๒๒๕
งานขึ้นพระตำหนัก	๒๒๖
ฉลองพระปฐมเจดีย์	๒๒๗
ได้แผ่นดินฤทธิ์กระบี่บูชาครุฑพาท	๒๒๗
การแก้ไขพระวิหารหลวงที่พระปฐมเจดีย์	๒๒๘
อยู่สบายๆ ที่สนามจันทร์	๒๒๙
งานรับพระสุพรรณบัฏกรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์	๒๓๐
เลื่อนสมณศักดิ์	๒๓๐
เรื่องย้ายตำแหน่งต่างๆ ในกระทรวงยุติธรรม	๒๓๑
เหตุที่ย้ายพระยาอนุชิตชาญชัย	๒๓๒
เหตุที่ย้ายพระยาจักรีปรานี	๒๓๒
เหตุที่ตั้งพระยาราชเสนาเป็นปลัดทูลฉลองยุติธรรม	๒๓๔
เรื่องหลวงธนาธิบดีกรม	๒๓๕
ทำบุญ ๑๐๐ วัน พระบรมศพ	๒๓๘
เครื่องบินเข้ามากรุงเทพฯ ครั้งแรก	๒๓๙
รัชทายาทเยอรมันงดมาเมืองเรา	๒๔๐
ตราประจำตำแหน่งต่างๆ	๒๔๑
ขึ้นโรงทหารกองพันที่ ๒ กรมทหารมหาดเล็ก	๒๔๓
ทูตญี่ปุ่นนำพวงมาลาดถวายพระบรมศพ	๒๔๔
ขึ้นไปพักผ่อนที่บางปะอิน	๒๔๔

(๑๐) | ประวัติคตินรัชกาลที่ ๖

การแก้ไขต่างๆ ที่พระมหาปราสาท	๒๔๕
ฉันได้รับบัตรสนเท่ห์ที่ติด	๒๔๕
วางระเบียบการโรงเรียนมหาดเล็กหลวง	๒๔๕๙
ปรึกษากำหนดงานพระบรมศพ	๒๔๕๙
น้อยๆ กลับมาถวายพระเพลิง	๒๕๐
เจ้าเมืองสิงคโปร์ประพาศิวกบพร้อม	๒๕๐
ให้พานทองหม่อมเจ้าบวรเดช	๒๕๒
มีผู้ไปสักการะพระบรมศพ	๒๕๒
กรมขุนสิริราชสิ้นพระชนม์	๒๕๒

งานพระบรมศพ และพระบรมอัฐิพระเจ้าหลอง **๒๖๕**

งานวันที่ ๑ ตั้งพระบรมศพบนพระเบญจาทองคำ	๒๖๕
การยุ่งต่างๆ ในวันแรก	๒๖๖
งานวันที่ ๒ เทศนาและสวดธรรมบรรยาย	๒๖๗
งานวันที่ ๓ เทศนาและสวดธรรมบรรยาย	๒๖๗
งานวันที่ ๔ เสด็จพระบรมศพลง	๒๖๘
แห่จากในวังไปวัดพระเชตุพน	๒๖๘
แห่จากวัดพระเชตุพนไปสู่พระเมรุ	๒๖๘
เวียนพระเมรุและเชิญขึ้นตั้ง	๒๗๑
ถวายพระเพลิง	๒๗๑
“เปิดเพลิง”	๒๗๒
งานวันที่ ๕ แจกพระรูปและเก็บพระบรมอัฐิ	๒๗๓
แห่เข้าวัง	๒๗๔
งานวันที่ ๖ เทศนาและสวดธรรมบรรยาย	๒๗๕
นางร้องไห้	๒๗๕
งานวันที่ ๗ เทศนาและสวดธรรมบรรยาย	๒๗๖
งานวันที่ ๘ เทศนาและสวดธรรมบรรยาย	๒๗๖
งานวันที่ ๙ ทูตเข้าเฝ้า	๒๗๖
สัตตมวาร	๒๗๗
งานวันที่ ๑๐ สัตตมวาร	๒๗๘
งานวันที่ ๑๑ สัตตมวาร	๒๗๘
งานวันที่ ๑๒ เสด็จพระบรมอัฐิขึ้นพระที่นั่งจักรี	๒๘๐

แจกพระบรมทนต์ **๒๘๑**

งานบรรจุพระอังคาร	๒๘๑
แห่ไปวัดเบญจมบพิตร บรรจุพระอังคาร	๒๘๔

แจกรัตนาวรณ์ รัชกาลที่ ๕	๒๙๔
สรุปเรื่อง	๒๙๔
ของที่ระลึก	๒๙๕
ที่สุดปี พ.ศ. ๒๔๕๓	๒๙๙
พิธีตรุษ ตั้งน้ำวางค้าย	๒๙๙
จุดเทียนชัย	๒๙๙
สวดมนต์พิธีตรุษ	๓๐๐
วันอาฎานา	๓๐๐
รดน้ำคั้งเจ้านาย	๓๐๐
สตีปกรณกาลานุการ	๓๐๑
ธงกระบี่ขลุ่ยทพห้าน้อยเข้าพิธี	๓๐๑
ได้พระแสงศรกำลังราม	๓๐๑
เสด็จแม่เสด็จออกไปประทับที่พญาไท	๓๐๔
ฉายรูปหมู่	๓๐๔
มีพายุใหญ่	๓๐๔
ฤทธิ์ของดาวหาง ของแฮลลีย์	๓๐๕
อุบิโทงเหตุต่างๆ ในกรุงสยาม	๓๐๕
เหตุการณ์ต่างๆ ในต่างประเทศ	๓๐๗
คดี “พญาระกา”	๓๑๕
เรื่องเดิม	๓๑๖
“ปีกผีปรกรณัมเรื่องพญาระกา”	๓๑๖
กรมราชบุรีโกรธมาก	๓๑๗
เจ้าพระยามรราชกราบบังคมทูล	๓๑๘
ข้าราชการกระทรวงยุติธรรมทูลลาออก	๓๑๙
ผู้ที่ลาออกถูกให้จัดซื้อไว้	๓๒๑
ข่าวคดี “พญาระกา”	๓๒๓
เรื่อง “ซองตะเคลร์”	๓๒๔
อธิบายปรกรณัม	๓๒๖
คำให้การของเจ้าพระยามรราช	๓๒๘
ด้วยเมื่อแรกเกิดเหตุ	๓๒๘
ลายพระหัตถ์ กรมราชบุรี เจ้าพระยามรราช	๓๓๐
ว่าด้วยเรื่องข้าราชการลาออก	๓๓๒
ความเห็นในเรื่อง “พญาระกา”	๓๓๓
ขุนหลวงพระยาไกรสิทธิ์	๓๓๔

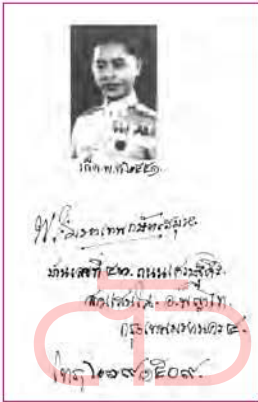
(๑๒) | ประวัติต้นรัชกาลที่ ๖

คำพิพากษาคดี “พญาระกา”	๓๓๖
พระราชวินิจฉัยและลงโทษกรมพระราชปิ	๓๓๘
ขุนหลวงพระยาไกรสีถูกถอด	๓๓๘
กรมหลวงประจักษ์ออกโรง	๓๔๐
สาเหตุที่กรมหลวงประจักษ์โกรธกรมราชปิ	๓๔๑
กรมหลวงประจักษ์แก้แค้นกับกรมมนา	๓๔๓
กรมหลวงประจักษ์อาสาจะว่ากล่าวกรมราชบุรี	๓๔๓
กระแสพระราชดำริห์เรื่องกรมราชบุรี	๓๔๕
พระเจ้าหลวงทรงพระราชปรารภส่วนตัวฉัน	๓๔๗
พระราชกระแสเรื่องนายเทียม (ไกรสี)	๓๔๘
“คนเนรคุณเป็นคัวการ”	๓๕๐
๑. กรมราชปิ	๓๕๐
๒. กรมราชบุรี	๓๕๑
๓. นายเทียม (ไกรสี)	๓๕๒
กรมราชบุรีขอเฝ้า	๓๕๓
นายเทียมกล่าวข้อข้องต่างๆ	๓๕๓
กรมหลวงประจักษ์และลูกเกี่ยวข้อง	๓๕๔
ฉันรับอาสาว่ากล่าวกรมราชบุรี	๓๕๕
จดหมายของฉันถึงกรมราชบุรี	๓๕๖
กรมราชบุรีไปหา สนมหนักกับฉัน	๓๕๘
กรมราชบุรีไปคอยเฝ้าครั้งแรก	๓๖๑
พระราชหัตถเลขาถึงฉัน	๓๖๑
โปรดเกล้าฯ ให้กรมราชบุรีออกจากตำแหน่งเสนาบดี	๓๖๖
แต่งตั้งผู้รับตำแหน่งเสนาบดียุติธรรม	๓๖๘
กรมราชบุรีไปคอยเฝ้าครั้งที่ ๒	๓๖๘
ทรงพระราชปรารภจะลงโทษกรมหลวงประจักษ์	๓๖๘
หม่อมเจ้าจัญญ์ก็รับตำแหน่ง	๓๖๘
ประชุมเสนาบดีสภา	๓๗๐
ทรงนำเรื่องกรมราชบุรีเสนอ	๓๗๐
กรมหลวงประจักษ์และลูกถูกห้ามเฝ้า	๓๗๒
ความขัดข้องต่างๆ ของกรมหลวงประจักษ์	๓๗๓
ความหน้าด้าน	๓๗๔
กรมราชบุรีสารภาพผิด	๓๗๔
กรมราชบุรีขอโทษกรมราชปิ	๓๗๕

คำนำ

ประวัติต้นรัชกาลที่ ๒

ราม. ๒๒๒๒

ประวัติต้นรัชกาลที่ ๒ ของ ราม วชิราวุธ เล่มนี้ ต้นฉบับตัวพิมพ์ที่ดีอยู่ในความครอบครองของพระมหาเทพกษัตรสมุห หรือ ขุนตำราจเอก พระมหาเทพกษัตรสมุห (เนื่อง สาคกริก พ.ศ. ๒๒๒๑-๒๒๒๑ สิริรวมอายุ ๒๒ ปี ๑๑ เดือน ๑๒ วัน) มีรูป และลายมือชื่ออยู่ด้านหลังปกแข็งที่หุ้มต้นฉบับไว้

ต้นฉบับหนังสือนี้ พบเพียงเล่ม ๑ เท่านั้น เล่มต่อไปยังไม่มีพบ จึงไม่รู้ว่าต้นฉบับทั้งหมดกี่เล่ม จำนวนที่หน้า และเนื้อหาถึงไหน ถ้าพบอีกเมื่อไรจะพิมพ์มาเผยแพร่ต่อไป

สุจิตต์ วงษ์เทศ

บรรณาธิการ

ประวัติ

"คอมมิวนิสต์แดงประวัติ, ตามที่เก็บข้อความจากสมุทศุทธหมายเทศุรายวัน, และ
ประกอบคำอธิบายและข้อความที่ฉันบังจำได้. แต่มีคำผิดในบางจุดตามเทศุรายวันนั้นอีกด้วย,
เพื่อเธอจะได้เข้าใจเรื่องแจ่มแจ้งขึ้น."

ปลายรัชกาลที่ ๕

พระของอิน

ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ นั้น ของงเขาใจว่าฉันคงอยู่ในที่แปลกอยู่, คือ พระบาท -
สมเด็จพระบรมชนกนาถท่านทั้งพระราชหฤทัยอยู่โดยแน่นอนว่าจะไว้วางพระราชหฤทัยในตัวฉัน
ไทยบริบูรณ์, อีกทั้งทั้งพระราชหฤทัยไว้บ่งวางอย่างไร ๆ ก็ยังมีให้มีผู้ใดจงสิ้นใจเอวว่า
ฉันคือรักษาหฤทัยจะสิ้นศิวัง"ของของพระองค์ท่านต่อไป. พวกละราชประธงศ์เช่นนี้
ท่านจึงได้ทรงแสงศิวังวิธต่าง ๆ เพื่อไขปรากฏแก่คนทั่วไป, เช่นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐
เสด็จพระราชดำเนินประพาศยุโรปครั้งที่ ๒ ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฉันเป็นผู้สำเร็จ
ราชการคางพระองค์. และในเวลาปรกติก็ไปเป็นผู้แทนพระองค์ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ
ไทยมาก, อีกทั้งทรงมอบให้เป็นผู้ดูแลกำกับราชการต่าง ๆ อยู่เสมอ ๆ . เมื่อใดฉันไปเที่ยว
หัวเมืองทั้งพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มอบอำนาจให้ไปตรวจราชการ, และรายงานกราบบังคมทูล
อย่างใดก็มีทั้งพระราชาชนก, ทั้งทั้งเจ้านายและจรรจาการเคยมาทรงอ่อนน้อมทูลนิโคย
หัวไป, แต่ยังมีผู้ไปอยู่บางคนที่กระด้างกระเดื่องและตั้งใจหาความพินาศมาให้ฉันต่อลูกแก้ว,
หรือทำลายความทรงไว้วางพระราชหฤทัย, เคยถกถางความคาง ๆ เพื่อให้เกิดความเสียหาย
มาสู่อฉัน, อีกทั้งพยายามเกาะความแตกกร้าวระหว่างฉันกับที่้องศิวังต่าง ๆ จึงจะนำมา
- แสกงในทันทีทันใดเพื่อลอบชิงเอา. การที่ผู้ร้ายพยายามทำลายความแตกกร้าวเช่นนั้น ก็เพราะ
ผู้ที่ควรจะเฝ้าเห็นว่าประโยชน์ของตนคือประโยชน์ของอินนั้น. หากได้เห็นเช่นนั้นที่กรมฉันไม่.
- ความตั้งใจของอินที่อินหองอินผู้มีอยู่เคยมากแต่เพียงว่า ถ้าฉันได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินแล้ว
ตัวเขาที่จะได้ใจฉันเป็นเครื่องมีอำพันกับฉันนิกรกิจการของเขาได้โดยสะดวก, ฉะนั้นความ
มุ่งหมายจึงมีอยู่เพียงแต่ความที่จะสกัดกั้น "เครื่องมี" นั้นไว้จงหน้า, หากไม่วางฉันเป็นมนุษย์
ไม่ใช่เครื่องมืออันทำควยใจหรือไม้โอ้อะไร. เมื่อแนะนำหรือสอนให้ฉันก็ฉันก็เกรงกลัวมาก ๆ
แล้วฉันไม่ยอมตามก็เกรง และฉันหาฉันใหญ่อยู่เพียง. ดังนั้นปลายรัชกาลที่ ๕ จึงเป็นอันกล่าว
ได้ว่า คนเช่น ๆ (คือผู้ที่ไม่ใช่ลูกศิษย์หรือเสวกอนิของอิน) บังได้อินว่าเป็นคนลujurิศและ
- กอภัยผู้ศิวังธรรม, แคนคนที่เรียกว่า "พวกเรา" เห็นฉันเป็นผู้ที่บกพร่องในคุณสมบัติ, เช่นว่า
- "อ่อนไม่" บ้าง, "ค้ำไม่" บ้าง, "เงไม่" บ้าง, "เชื่องคนของ" บ้าง, รวมความว่าไม่ใคร่อย่างใด
- เจ้านั้นและเป็นคนดี. ฝ่ายอินผู้ถูกคน "รัก" และอยากเขาเป็นเจ้าของสยามเห็นเขาไม่
ห่างกับนี้. ทางนี้, ฉะนั้นก็ยกของทรงว่า "ช่วยอินให้พ้นจากมือศิวังที่เอิดกร" ฉะนั้น
ข้อความเหล่านี้พอให้เธอเข้าใจได้ว่า เหตุใดในต้นรัชกาลของอินจึงได้ยุ่งเหยิงนัก. บัดนี้ จะขอ
เจ้าถึงการประหารและสวรรคตของพระเจ้าหลวงศิวังไป.

ถึงนัก "สาธารณะ" ซึ่งโคกระหัดความรำคาญแก่พระเจ้าพวงและผู้อื่น ๆ อีกเป็นอันมาก ในเวลาถึงเดือน, โศกนง, ความเห็นอันมีอยู่ในเวลานั้นเป็นอย่างไร อันโคกรไว้ในเขตพวง เทพารักษ์, และเมื่อมาถนัดอันอยู่ในเวลานั้น (พ.ศ. ๒๔๖๓) ก็เห็นว่ายังเป็นเช่นนั้นเรื่องคือ, จึงลึกลับเขาอาจไว้ในนั้น ดังต่อไปนี้.-

"เมื่อมาถนัดอันเป็นถึงคนเรื่อง" แล้วลึกลับ ๆ ของมาถนัดนั้น, ชุกรักกันมาได้เลยว่ายอนใจข้างใจ, กว่าเขาเสียเพื่อประมาณ, เปรียบเหมือนคนพูดพูดขึ้นแล้วจึงไม่รักใจซึ่งยังมีที่คืบลงในกองมูขยิบ, ภัยความเลินเล่อ, ทำให้เพียงลูกหลานจนคิดไม่ได้, โฉมเรือนซึ่งตัก, ราชสีห์ทรงนี้ มีคระย่ำค้อยเป่ายุไม้โคขุดไม้โคขุดจน, จึงถูกถามมากนัก, เพราะนั้นจึงต้องคิดกันว่า ผู้ซึ่งไม่คิดโดยความดีความใจ, หรือลึกลับโดยความองอาจ ลึกลับท่านมีระบอบอย่างไรบ้าง, เจ้าของเรือนที่ถูกไฟไหม้กิด, เพราะหัวเรือ, ความที่จะพยายามทำให้ดีก็เวียน, กลับหนีไปเสีย, ฝ่ายคนวิเศษหรือพิสดารอันมีความดี, เพราะน่ากลัวจะร้ายกับเขา, หรือบางอันจะบังนึ่งเสียก็ถึงจะเห็นเป็นเร, นักรเรือกับชาวเรืออันมองไทยไม่จำเป็น, จนชาวเรือนั้น, แต่มีความดีมากกว่าลึกลับที่ถึงความเห็นลูกหลานไทยจน, ก็เป็นแล้ว, แล้วคอยเอาไว้ถูกอยู่ในชุด, คนเป็นคนที่และอันมีพิสดาร, ทำให้จะเปรียบว่ามิได้, และครั้งนี้เขาเป็นครั้งและโคกระหัดการเจนนี, จะว่ากันทางนี้ก็ได้มิได้, ยังมีอยู่จนกว่าจะมารวมจะระหัดความชั่วร้ายต่าง ๆ โคขุดอย่าง, ถึงแก่ความตายของของลงไปแล้ว, ก็เห็นได้ว่าเนละนิก้าเมือง, ไม่ควรที่ดูใครจะคบความมากสักใด"

ส่วนนัก "สาธารณะ" และเรศการอันมีเรื่องกับกันนี้ให้โดยร้ายเนละนิก้าการ, ราชการ - อันรู้ดีกว่าโคเป็นเรือพวงระหัดมาของบุตรระหัดอันอัน - เนละนิก้า, นักการ - โคทำให้การโคกระหัดมูขยิบมูขยิบเองเนละนิก้า, โคคนระหัดหลายมี, จึงอันโคกลงมาแล้วต่างกัน ๆ แห่งลึกลับ และโคกลงคอกข้างนอก,

จบเล่ม -

ຕົວຢ່າງ

ประวัติ
ต้นรัชกาลที่ ๒

ตัวอย่าง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๒
เสวยราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๖๘
ทรงพระราชนิพนธ์ ประวัติต้นรัชกาลที่ ๒ เรื่องนี้
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ราวสองปีก่อนเสด็จสวรรคต
โดยทรงใช้พระนามแฝงว่า งาม อภิบาล

พระบรมฉายาลักษณ์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงฉายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑

ประวัติคนรักคนที่ ๒

รายนาม

จังหวัด

เจ้าพระยารามราช
(หม่อมหลวงเจ้า ฟังบุญ ณ กรุงเทพ)

ผู้เป็น คู่สมรส

ตัวอย่าง

เล่ม ๑

กล่าวถึงคนรักก่อนจนสิ้นปี พ.ศ. ๒๕๕๓.

(มีบัญชีเรื่องอนุทิน, หน้า ๕๐๑ ไป)

ต้นฉบับตัวพิมพ์ดีด ประวัติคนรักคนที่ ๒ โดย รายนาม

คำนำ

ประวัติอันเขียนขึ้นไว้โดยเจ้าพระยาวรรณราช (หม่อมหลวงเชื้อ พงษ์มณี กรุงเทพฯ), ผู้ที่เคยเป็นผู้วิไลสรณและแปดกวีไววรางใจของฉันทนาตั้งแต่ความแล้ว เจ้าพระยาวรรณราชที่เคยปฏิบัติราชการความเป็นไปจะดั้นเป็นลำดับมาแต่ที่วัง, แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความบางข้อที่เขากล่าจะไม่ไพเราะ, หรือความแล่นคำอาจคล้ำเสียบ้าง, เพราะกาลล่วงเลยมานานแล้วถึง ๗๐ - ๘๐ ปี, จนบางสิ่งเองก็จำได้ในอุปมาอุปมา, มีที่โน้นขณะหรือเอาหยวนไฉนบ้าง, ในอีกคำก็อาจจะเวลายาว. จึงอยู่ด้วยความที่พอหลงใหลในอุปมาอุปมาเพราะวันวันสมัยนั้น ๆ, แต่ความที่ใจไวเห็นนั้น ข้อความที่ใครจะคิดแปลไขจนยาวตลอดเรื่อง มักจะไม่แยกย้ายกันอยู่ในที่ต่าง ๆ ตามรายวัน, ทั้งรายวันทั้งรายคืนในตอนที่รำลึกการก็มีที่ข้อความหนึ่งเดียวมากอยู่ด้วย, จนบัดนี้จึงได้คัดลอกใจจดประวัติลงในสมุดเล่มนี้, * โดยอาศัยเลือกที่เอาข้อความที่น่ารู้มาจากสมุดรายวันนั้น ๆ มาเรียบเรียงขึ้นใหม่ เพื่อให้อ่านได้เป็นเรื่องราวที่ติดกัน, โดยเมื่อเขียนถึงนศกตอนปลายมี พ.ศ. ๒๔๖๖, และเขียนต่อ ๆ มาตามแต่มีเวลา

เมื่อเวลาอ่านข้อความตามต้นเรื่องต่อไปนี้แล้ว อาจจะเกิดความสงสัยหรือสงสัยในบางบางแห่ง, เพราะจะได้เห็นว่า แม้ผู้มีผู้กล่าวหนังสือมากมายก็ยังมีบางเวลาที่ติดอยู่ที่ใด ๆ, ทำให้พอจะรู้สึกถึงประโยชน์อันอันดีมากกว่าประโยชน์ของผู้อื่น. เขากล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เขาเห็นว่ามีอยู่ซึ่งมันมีชื่อว่าเป็นผู้ที่ควรเคารพยกย่องความเห็นแก่ตัวเขาหรือจะว่าแล้วและระแวงแก่กัน, และมีประพจน์ต่าง ๆ เรียกว่า "รักไม่ใคร่เสีย" อยู่บ้าง ๆ ฉะนั้นผมคงได้มีความลำบากใจมากไป, และบางเวลาฉันรู้สึกใจเต็มใจ, แต่วินาทีที่หน้าไม่ฟังใครหรือไววรางใจผู้ใดใด, แต่ขออย่าให้เอาใจคิดเห็นเป็นว่าฉันจะใจระหัดระเหี่ยด้วยเพราะฉันเองหรือผู้ใด ๆ ทั้งนั้น ว่าที่ฉันเองได้กระทำการพึงพิงอาชวาทเป็นไปแล้วหลายครั้ง, เช่นแต่ฉันชอบว่า ฉันไม่ได้รับความสนับสนุนจากผู้มีอำนาจและมีอายุไล่ในเวลาที่ควรได้รับบ้างมากกว่าเท่านั้น, จึงจะมีรากอยู่ในข้อความนี้จึงไว้ในสมุดเล่มนี้.

ฉันขอโทษเอาความข้อความในประวัตินี้เพื่อขอความช่วยเหลือทั้งใจใจของผู้อื่นเขียนบ้าง, และขอไป, ถ้ามันไม่ผิดก็ขอให้เขารอรับถึงอุปมาอุปมาของกันไว้เรื่องบ้าง เพื่อจะแปลประโยชน์อันไม่ในเมื่อนา.

สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายมหาวชิราวุธ

ประวัติ

ตัวอย่าง

“ตอนนี้จะได้แถลงประวัติ, ตามที่เก็บข้อความจากสมุดจดหมายเหตุรายวัน, และประกอบคำอธิบายและข้อความตามที่ฉันยังจำได้ แต่ไม่ได้มีจดไว้ในจดหมายเหตุรายวันนั้นอีกด้วย, เพื่อเธอจะได้เข้าใจเรื่องแจ่มแจ้งขึ้น.”

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฉายร่วมกับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ

ปลายรัชกาลที่ ๕

ตัวอย่าง

ฐานะของฉัน

ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ นั้น ขอบใจเข้าใจว่าฉันตั้งอยู่ในที่แปลก อยู่, คือ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ โดยแน่นอนว่าจะได้วางพระราชหฤทัยในตัวฉันโดยบริบูรณ์, อีกทั้งตั้งพระราชหฤทัยไว้มั่นคงว่าอย่างไร ก็ต้องมีให้มีผู้ใดสงสัยได้เลยว่าฉันคือรัชทายาทผู้ที่จะสืบสันตติวงศ์สนองพระองค์ท่านต่อไป. ด้วยพระราชประสงค์เช่นนี้ท่านจึงได้ทรงแสดงด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้ปรากฏแก่คนทั่วไป, เช่นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ เสด็จพระราชดำเนินประพาศยุโรป ครั้งที่ ๒ ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฉันเป็นผู้สำเร็จราชการต่างพระองค์. และในเวลาปรกติก็ได้เป็นผู้แทนพระองค์ในงานพระราชพิธีต่างๆ โดยมาก, อีกทั้งทรงมอบให้เป็นผู้ดูแลกำกับราชการต่างๆ อยู่

เสมอกๆ. เมื่อใดฉันไปเที่ยวหัวเมืองก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มอบอำนาจให้ไปตรวจราชการ, และรายงานกราบบังคมทูลอย่างไรก็มีมักจะ มีพระราชานุมัติ, ดั่งนี้ทั้งเจ้านายและข้าราชการโดยมากจึงอ่อนน้อมต่อฉันโดยทั่วไป, แต่ยังมีผู้ใหญ่อยู่บางคนที่กระด้างกระเดื่องและตั้งใจ ทำความพยายามที่จะให้ฉันต้องถูกกริ้ว, หรือให้กลายเป็นความทรงไว้วางพระราชหฤทัย, โดยแก่งัดความต่างๆ เพื่อนำความเสียหายมาสู่ฉัน, อีกทั้งพยายามเพาะความแตกร้าระหว่างฉันกับพี่น้องด้วยอุบายต่างๆ ซึ่งจะนำมาแสดงในที่นี้ก็พินเสียเหลือปัญญา. การที่มุ่งร้ายหมาย ทำการเพราะความแตกร้าเช่นนั้น ก็เพราะผู้ที่ควรจะเล็งเห็นว่า ประโยชน์ของตนคือประโยชน์ของฉันนั้น หาได้เล็งเห็นคนที่ควรนั้นไม่. ความตั้งใจของญาติสนิทของฉันคู่มืออยู่โดยมากแต่เพียงว่า ถ้าฉันได้ เป็นพระเจ้าแผ่นดินแล้วตัวเขาก็จะได้ใช้ฉันเป็นเครื่องมือสำหรับดำเนินกิจการของเขาได้โดยสะดวก, ฉะนั้นความมุ่งหมายจึงมีอยู่เพียงแต่ว่า จะต้องตัดแปลง “เครื่องมือ” นั้นไว้ล่วงหน้า, หากไม่ว่าฉันเป็นมนุษย์ ไม่ใช่เครื่องมืออันทำด้วยโลหะหรือไม่โลหะไร. เมื่อแนะนำหรือสอนให้ฉันคิดฉันเตรียมการใดๆ แล้วฉันไม่ยอมตามก็โกรธ และนิหนาค้นให้ผู้น้อยฟัง. ดั่งนี้ในปลายรัชกาลที่ ๕ จึงเป็นอันกล่าวได้ว่า คนอื่นๆ (คือ ผู้ที่ไม่ใช่ญาติสนิทหรือเสวกสนิทของฉัน) นับถือฉันว่าเป็นคนสุจริต และกอบด้วยยุติธรรม, แต่คนที่เรียกว่า “พวกเรา” เห็นฉันเป็นผู้ที่บกพร่องในคุณสมบัติ, เช่นว่า “อ่อนไป” บ้าง, “ตื้อไป” บ้าง, “โง่ไป” บ้าง, “เชื่อคนยุยง” บ้าง, รวมความว่าไม่ได้ตั้งใจเขานั้นแหละเป็นที่ตั้ง. ฝ่ายฉันผู้ถูกคน “รัก” และอยากเอาเป็นเจ้าของพยายามเหนี่ยวเอาไปทางโน้นที ทางนี้ที, จนฉันเกือบต้องร้องว่า **“ช่วยฉันให้พ้นจากมิตรของฉันทีเถิด?”** ฉันเล่าข้อความเหล่านี้เพื่อให้เธอเข้าใจได้ว่า เหตุใดในต้นรัชกาลของฉันจึงได้ยุ่งเหยิงนัก. บัดนี้ จะขอเล่าถึงการประชวรและสวรรคตของพระเจ้าหลวงต่อไป.

เมื่อเธอได้อ่านข้อความที่ฉันจดต่อไปนี้แล้ว น่าจะเกิดความสังเวชสลดใจอยู่
บ้างบางแห่ง, เพราะจะได้เห็นว่า แม้อยู่ที่มีผู้เคารพนับถือมากมายก็มิบังเวลาที่ได้ถูกออกศึ
เขารอบง่า, ทำให้พระองค์จึงประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ของผู้อื่น, เธอคงจะต้อง
สังเกตเห็นว่าเมื่อผู้หนึ่งนับถือว่าเป็นผู้ใหญ่ที่ควรเคารพปล่อยให้ความเห็นแก่ตัวเขารอบง่า
แล้วและระแวงแก่งแย่งกัน, และมีประตุดีอย่างที่เราเรียกว่า "รักใบไม้เหี่ยวเฉา" อยู่เนื่อง ๆ
ฉันยอมต้องได้รับความลำบากใจปานใด, และบางเวลาฉันรู้สึกท้อใจเต็มที่, และมีรู้ที่จะหันหน้า
ไปพึ่งใครหรือไว้วางใจผู้ใดได้, แต่ขออย่าให้เขาใจผิดคิดเห็นไปว่าฉันจึงใจจะแคบอยู่คนเดียว
เพราะฉันเองรู้ผู้ที่ดีกว่าใคร ๆ ทั้งหมด ว่าตัวฉันเองได้กระทำกรรมซึ่งผลาญชราเกินไปแล้ว
หลายครั้ง, เป็นแต่ฉันชอบว่า ฉันไม่ได้รับความสนับสนุนจากผู้มีอำนาจและมีอาวุโสในเวลาที่
ควรได้รับบ้างบางคราวเท่านั้น, ถึงจะปรากฏในข้อความที่จดไว้ในสมุดเล่มนี้.

ฉันขอให้เธออ่านข้อความในประวัตินี้ให้ตลอดด้วยความตั้งใจเห็นใจของผู้เขียนบ้าง,
และต่อไป, ถ้าแม้ฉันไม่รู้จัก ก็ขอให้เธอช่วยส่งสอนให้ลูกของฉันได้รู้เรื่องบ้าง เพื่อจะเป็น
ประโยชน์ต่อไปในอนาคต.

ต่อไป

นาง. ธีระพร ช

“ต่อไปนี้จะได้แถลงประวัติ,

ตามที่เก็บข้อความจากสมุดจดหมายเหตุร้ายวัน,
และประกอบคำอธิบายและข้อความที่ฉันยังจำได้
แต่มิได้มีจดในจดหมายเหตุร้ายวันนั้นอีกด้วย,
เพื่อเธอจะได้เข้าใจเรื่องแจ่มแจ้งขึ้น.”

บุคคลสำคัญ

ISBN 978-974-02-1005-4

9 789740 210054

ราคา ๓๕๐ บาท